

669

B

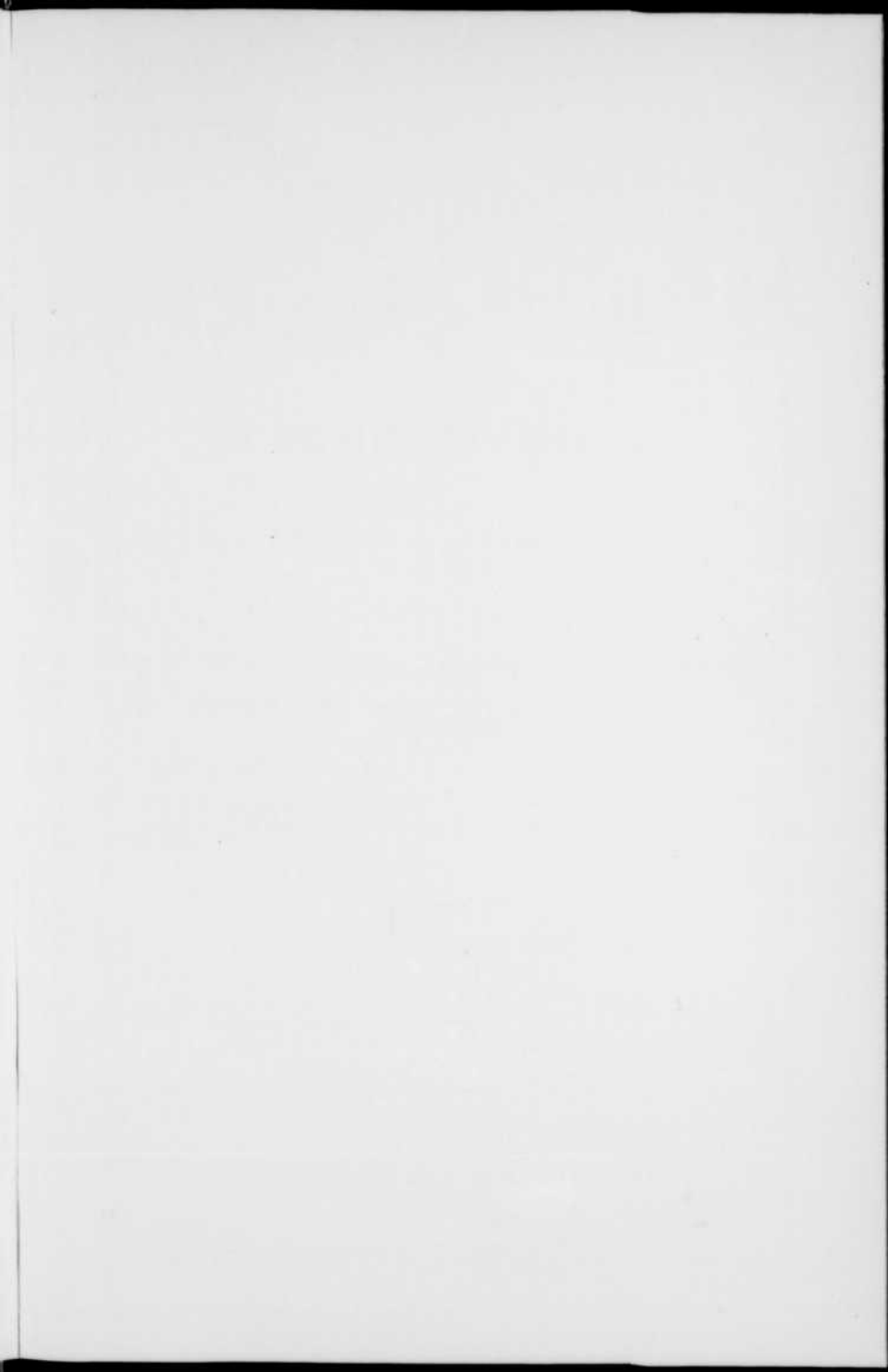
54

669 B54

VERMEULEN

Grafische
afwerking

046 - 4851195

TERWEY'S KORTE SPRAAKKUNST

IN VRAGEN EN OPGAVEN

DOOR

C. GROUSTR A,

ONDERWIJZER IN DE NEDERLANDSCHE TAAL AAN DE RIJKSNORMAALLESSEN
TE SLIEDRECHT.

TE GRONINGEN BIJ J. B. WOLTERS, 1909.

669
B54

UITGAVEN VAN J. B. WOLTERS TE GRONINGEN.

- T. Terwey**, Nederlandsche Spraakkunst, herzien
door **M. Mieras** . . . . . 14e druk f 1,25
- C. Groustra**, Terwey in Vragen en Opgaven. Ter
herhaling voor de kweekelingen, die examen willen
afleggen voor onderwijzer of onderwijzeres . . . - 0,35
- T. Terwey**, Beginselen der Nederlandsche Spraak-
kunst, herzien door **M. Mieras** . . . . 9e druk - 1,00
- C. Groustra**, Terwey's Beginselen der Spraakkunst
in Vragen en Opgaven . . . . . - 0,40
- T. Terwey**, Korte Nederlandsche Spraakkunst, her-
zien door **M. Mieras** . . . . . 16e druk - 0,60
- C. Groustra**, Terwey's korte Nederlandsche Spraak-
kunst in Vragen en Opgaven . . . . . - 0,35
- T. Terwey**, Oefeningen bij de Korte Nederlandsche
Spraak-kunst, herzien door **M. Mieras** 15e druk - 0,60

TERWEY'S KORTE SPRAAKKUNST

IN VRAGEN EN OPGAVEN

DOOR

C. GROUSTR,

ONDERWIJZER IN DE NEDERLANDSCHE TAAL AAN DE RIJKSNORMAALLESSEN
TE SLIEDRECHT.

f 0.35

TE GRONINGEN BIJ J. B. WOLTERS' U. M., 1909.

669
B 54

UITGAVEN VAN J. B. WOLTERS TE GRONINGEN.

- T. Terwey**, Nederlandsche Spraakkunst, herzien
door **M. Mieras** . . . . . 14e druk f 1,25
- C. Groustra**, Terwey in Vragen en Opgaven. Ter
herhaling voor de kweekelingen, die examen willen
afleggen voor onderwijzer of onderwijzeres . . . - 0,35
- T. Terwey**, Beginselen der Nederlandsche Spraak-
kunst, herzien door **M. Mieras** . . . . 9e druk - 1,00
- C. Groustra**, Terwey's Beginselen der Spraakkunst
in Vragen en Opgaven . . . . . - 0,40
- T. Terwey**, Korte Nederlandsche Spraakkunst, her-
zien door **M. Mieras** . . . . . 16e druk - 0,60
- C. Groustra**, Terwey's korte Nederlandsche Spraak-
kunst in Vragen en Opgaven . . . . . - 0,35
- T. Terwey**, Oefeningen bij de Korte Nederlandsche
Spraakunst, herzien door **M. Mieras** 15e druk - 0,60

UITGAVEN VAN J. B. WOLTERS TE GRONINGEN.

TERWEY'S KORTE SPRAAKKUNST

IN VRAGEN EN OPGAVEN

DOOR

C. GROUSTR,

ONDERWIJZER IN DE NEDERLANDSCHE TAAL AAN DE RIJKS-NORMAALLESSEN
TE SLIEDRECHT.

f 0.35

TE GRONINGEN BIJ J. B. WOLTERS' U. M., 1909.

Pedagogische bibliotheek
van het N. O. G.

VOORBERICHT.

De beantwoording van deze Vragen en Opgaven geeft den inhoud van TERWEY'S Korte Nederlandsche Spraakkunst. Ik heb naar beperking gestreefd, zonder dat de duidelijkheid er door wordt geschaad. Toch meende ik een voorbeeld te moeten geven van de volledige vervoeging van een werkwoord, daar dit bij TERWEY ontbreekt.

Voor aan- en opmerkingen houdt zich aanbevolen

DE SCHRIJVER.

SLIEDRECHT, Maart 1909.

Opmerking. Gewoonlijk moet wat **vet** gedrukt is, worden gedefiniëerd. **Zin** wil dus zeggen: *Wat is een zin?*

I.

DE VOLZIN EN ZIJN DEELEN.

Zin of volzin?

Kan men nog anders dan door woorden een gedachte uitdrukken?

Hoe dan?

Hoe heet datgene, waarover men heeft gedacht, waarvan men dus iets meedeelt?

Hoe heet datgene, wat men over iets heeft gedacht, wat men dus van iets meedeelt?

Onderwerp. Gezegde.

Is: *kom!* of: *luister!* of: *let op!* een *zin*?

Wat is het *onderwerp* van deze zinnen en hoe heet dat onderwerp?

Bepaling. Onderbepaling.

Geef een zin op, waarin een of meer *bepalingen* en *onderbepalingen* voorkomen.

Bepalen.

1. *Grootvader is ziek. Dat schijnt een lief kind.*

2. a. *Het ijs ontdooit. Hij sukkelst reeds lang.*

b. *Ik maak een opstel. Dit boek bevat mij. De wind ontrukte den boom een tak. Voor ons was dat bericht onbegrijpelijk; voor hem was het duidelijk.*

Wat wordt in de zinnen onder 1 van het onderwerp gezegd? Wat wordt aan het onderwerp toegekend?

Noem de *gezegden* van deze zinnen.

Wat noemen de *gezegden* onder 2, a?

Hoe zijn de *gezegden* onder 2, b? **Voorwerpen.**

Lijgend voorwerp of voorwerp.

Belanghebbend voorwerp.

Zoek twee zinnen, waarin een *oorzakelijk voorwerp* voorkomt. **Oorzakelijk voorwerp.**

Onderstreep en benoem de *bepalingen van 't gezegde* in de zinnen:

Met een potlood schreef hij zijn aantekeningen. Den heelen zomer zijn wij buiten geweest. (2!) Hij zat op zijn kamer te werken. Door eigen schuld kwam hij in de gevangenis. (2!) Gij hebt genoeg gewerkt. Uit medelijden nam hij die kinderen op. Ginds heb ik hem gezien. Hij was zeer bedroefd. De soldaten hebben dapper gestreden. Hij werkt voor zijn dagelijksch brood. Dat heeft hem weinig gebaat. Hij reist alleen. Tot mijn leedwezen moet ik u dit melden. Onder een hevige regenbui zijn wij thuis gekomen. (2!)

Stel telkens de *vraag*, waarop de *bepaling* antwoord geeft.

Onderstreep de *bepalingen* in de volgende zinnen en zeg of zij behooren bij 't *onderwerp*, 't *gezegde*, 't *voorwerp* of de *bepaling*:

Hij was een vermaard schilder. Deze weg loopt rechts. Een eerlijk man gaat recht door zee. Dit boek bevat het leven van De Ruyter. Mijn hart klopte van ontroering. Ik heb het van den bakker hierover gehoord. Het omslag van dit boekje is blauw.

Hoe heet het *cursieve* in den eersten der volgende zinnen? Zijn neef, de *tabakverkooper*, is verleden week getrouwd. Dit is Amsterdam, de hoofdstad van Nederland. Kent gij het verhaal van Staak, den erfenisroover? Het eiland Schokland is onbewoond. De rivier de Rijn ontspringt in Zwitserland.

Onderstreep *dezelfde soort bepalingen* in de andere zinnen.

Wat is het *onderwerp* in de onderstaande zinnen:

Het regent. Over drie weken is het Pinkster. Het

wemelde op de markt van kooplieden. Hoe gaat het met u? Is er een onderwerp in: *Er wordt in die straat weinig geloopen. Bij den intocht des konings werd er bijna niet gejuicht?* Hoe heet het in deze zinnen? Maak vier zulke zinnen.

Wat merkt ge op in de volgende zinnen: *Keulen en Aken zijn niet op één dag gebouwd. Die knaap slooft en zwoegt steeds voor zijn ouders. Hij had fortuin noch krediet?*

Men zegt dat deze zinnen bevatten een .... onderwerp, gezegde, enz.

Waaruit bestaan de volgende zinnen: *Hij is timmerman en zijn broeder is metselaar. Ik heb het opstel gemaakt en hij heeft het overgeschreven. Gaat gij van avond nog uit of blijft gij thuis? Ik heb het hem afgeraden, want het zou hem slechts schade berokkenen?* Hoe heeten deze zinnen? Geef vier voorbeelden van deze zinnen.

1. *Dat uw vriend zou vertrekken*, was mij onbekend.
2. Wij hebben gehoord, *dat het concert is uitgesteld*. 3. De mensch, *die zijn plicht doet*, heeft niets te vreezen. 4. *Wanneer de herfst gekomen is*, verlaten ons de trekvogels.

Wat zijn de cursieve zinnen van de andere? Hoe heeten die zinnen? Hoe heeten de geheele zinnen? Zoek twee voorbeelden als 1 en drie voorbeelden als 2, 3 en 4.

II.

DE WOORDSOORTEN IN DEN VOLZIN.

HET WERKWOORD.

Werkwoord. Geef drie zinnen en onderstreep daarin het *werkwoord*. Verdeel de *werkwoorden* in soorten.

Overgankelijk werkwoord. Geef drie zinnen met *overgankelijke werkwoorden* en onderstreep daarin de *voorwerpen*.

Voorwerp of lijdend voorwerp. Lijdend onderwerp. Breng de drie gevonden zinnen over in den *lijdenden vorm*. Wat wordt het onderwerp van den bedrijvenden zin in den lijdenden?

Bedrijvende zinnen. Lijdende zinnen. Wat is 't onderwerp in: *'s Zondags wordt hier niet verkocht?* Breng dezen zin in den *bedrijvenden* vorm over. Wat wordt het *onderwerp*? Wanneer wordt bij 't overbrengen van een *lijdenden* zin in den *bedrijvenden vorm* het onderwerp *men*?

Onovergankelijke werkwoorden. Geef drie zinnen met een *onovergankelijk* werkwoord. Wat weet ge van de werkwoorden in deze zinnen: *Er was eens een koning. Het kind slaapt. Het ligt te bed?* Is er ook een *lijdend* onderwerp in de volgende zinnen: *In deze straat wordt niet veel geloopt. Met geweld werd er aan de deur geklopt?* Deze zinnen zijn slechts schijnbaar . . . zinnen.

Wederkeerend werkwoord. Zoo heeten ook de werkwoorden in: *Hij schaamt zich over zijn gedrag. Ik vergiste mij deerlijk.* Zoek nu drie zinnen met een *wederkeerend* werkwoord en nog twee van de laatste soort: *zich schamen, zich vergissen.* (Zie, zoo noodig, TERWEY, § 18).

Onpersoonlijk werkwoord. Geef vier voorbeelden in zinnen. Hoe heet *het* in die zinnen?

Koppelwerkwoorden. Noem ze en breng elk in een zin. Drukken ze *werkingen* uit? Waarom heeten ze dan toch *werkwoorden*?

Hulpwerkwoorden. Noem er vier en breng ze in zinnen. Maak TERWEY, § 22.

HET ZELFSTANDIG NAAMWOORD.

Zelfstandige naamwoorden. Verdeling! Eigennamen. Geef tien voorbeelden. **Soortnamen.** Geef twintig voor-

beelden. **Stofnamen.** Geef twintig voorbeelden. **Verzamelnamen.** Geef tien voorbeelden. **Begripsnamen.** Geef vijf namen van *hoedanigheden*, vijf van .... en vijf van .... en breng van elke soort twee in een zin.

Maak TERWEY, § 25.

HET BIJVOEGLIJK NAAMWOORD.

Bijvoeglijke naamwoorden. Geef twintig voorbeelden. Hoe heeten *gouden, tinnen, lakensch*? Geef tien zulke .... bijvoeglijke naamwoorden. Wat drukken uit: *hendaagsch, vroeger, dagelijksch, achterst, Utrechtsch*? Noem nog vijf zulke bijvoeglijke naamwoorden. De bijvoeglijke naamwoorden komen nu eens als .... bij een zelfstandig naamwoord, dan weer als .... van 't ... voor.

HET LIDWOORD.

De *lidwoorden de of 't = het* heeten *lidwoorden* van ...., 't *lidwoord en* heet *lidwoord* van .... Geef een definitie van beide.

HET VOORNAAMWOORD.

Waarin verschillen de *voornaamwoorden* onder TERWEY 28, a van de *zelfstandige naamwoorden*? Wat hebt gij op te merken van de cursief gedrukte voornaamwoorden in de volgende zinnen? *Ik heb u gezien, maar gij hebt mij niet gezien.* — *Ik heb een paard gekocht; het is een schimmel.* — *Daar heb ik wat in de hand; raad eens!* (Zie, zoo noodig, TERWEY § 28, 4e alinea.)

In welke twee hoofdsorten worden de *voornaamwoorden* verdeeld? In den volgenden zin komt van elke soort er één voor: Naar *mijn* gevoelen is *hij* onschuldig. **Zelfstandige voornaamwoorden. Bijvoeglijke voornaamwoorden.**

Waarin verschillen de *bijvoeglijke voornaamwoorden* van de *bijvoeglijke naamwoorden*?

De *voornaamwoorden* worden verdeeld in .... soorten n.l.: ..... (de soorten invullen!)

Persoonlijke voornaamwoorden. (bijvoeglijk of zelfstandig of beide?) Noem ze. Hoe heet *zich*, hoe *elkander*? Gebruik beide in een zin.

Bezittelijke voornaamwoorden. (bijv., zelfst. of beide?) Noem ze.

Aanwijzende voornaamwoorden. (bijv., zelfst. of beide?) Noem ze.

Vragende voornaamwoorden. (bijv., zelfst. of beide?) Noem ze.

Bepalingaankondigende voornaamwoorden. (bijv., zelfst. of beide?) Noem ze.

Betrekkelijke voornaamwoorden. (gewoonlijk ....) Noem ze.

Onbepaalde voornaamwoorden. (bijv., zelfst. of beide?) Ze zijn: .....

HET TELWOORD.

Telwoorden. *Verdeeling!* Elke soort wordt weer verdeeld in ..., en .... *telwoorden*. Men heeft dus in 't geheel vier soorten, n.l.: (invullen!)

Noem van de drie eerste soorten elk tien, van de laatste vier. Van welke soorten hebben de telwoorden niet altijd dezelfde beteekenis?

HET BIJWOORD.

Bijwoorden. Geef vier zinnen, den eersten met een *bijwoord*, dat de beteekenis van een *werkwoord*, den tweeden met een *bijwoord*, dat de beteekenis van een *bijv. nw.*, den derden met een *bijwoord*, dat de beteekenis van een *telwoord* en den vierden met een *bijwoord*, dat de beteekenis van een ander *bijwoord* bepaalt.

Bijwoorden van wijze zijn: *niet, stellig*. Geef nog vier andere *bijwoorden van wijze* op. **Bijwoorden van wijze.**

Verdeeling der overige bijwoorden!

Bijwoorden van plaats. Noem er zes.

Bijwoorden van tijd. Zes voorbeelden!

Bijwoorden van hoeveelheid. Drie voorbeelden!

Bijwoorden van graad. Noem er vijf.

Bijwoorden van hoedanigheid. Zes voorbeelden!

Bijwoorden van omstandigheid. Vier voorbeelden!

Maak TERWEY, § 33.

HET VOORZETSEL.

Voorzetsels. Geef drie zinnen elk met een voorzetsel, dat de betrekking te kennen geeft tusschen twee *zelfstandigheden*, twee voor de betrekking tusschen een *zelfstandigheid* en een *werking* en twee voor die tusschen *twee werkingen*.

Maak TERWEY, § 35.

HET VOEGWOORD.

Noem eenige *voegwoorden*. (Zie, zoo noodig, TERWEY, § 36). **Voegwoorden.** Geef twee samengestelde zinnen,

waarin de verbinding (der zinnen) niet door voegwoorden geschiedt, maar door .....

Maak TERWEY, § 37.

HET TUSSCHENWERPSEL.

Noem er tien. **Tusschenwerpsels.**

III.

BUIGING DER WOORDEN IN DEN VOLZIN.

Welke woorden zijn *veranderlijk*? Hoe heeten de *veranderingen* met één naam? **Buiging. Vervoeging. Verbuiging. Buigingsuitgangen. Stam.** Zoek de *stammen* der cursieve woorden: *dienen, zetten, eten, kasten, stoels, huizes, des profeten, des prinsen, des graven, de geschiedenis van Karel den Stouten, diens, des, den, der, dezes, dezer, grooter.*

HET WERKWOORD.

Noem drie *wijzen* der werkwoorden. Gebruik een voorbeeld van elke der drie wijzen in een zin. (Zie, zoo noodig, TERWEY, § 42).

Aantoonende wijs. Aanvoegende wijs. Gebiedende wijs.

Geef drie zinnen met de *voorwaardelijke wijs*. **Voorwaardelijke wijs.**

Tijden. Enkelvoudige tijden. Samengestelde tijden. Noem de *tijden der aantoonende wijs* en geef van *leeren* die verschillende *tijden* (= tijdvormen) op: ik *leer*, ik *heb geleerd*, enz. Geef een definitie van elk dier *tijden*. Verklaar de namen der *tijden*: *onvoltooid verleden toekomstende tijd* en *voltooid verleden toekomstende tijd* uit het volgende voorbeeld: Hij berichtte gisteren, dat hij om twaalf uur te A. *zou aankomen* of *aangekomen zou zijn* (= *zou zijn aangekomen*). (Zie, zoo noodig, TERWEY, § 43, 8, 2^e alinea).

Noem de *tijden der aanvoegende wijs*, geef ze op van 't werkwoord *leeren* en geef een *definitie* van elk en tijd.

Welke(n) *tijd (tijden)* heeft de *gebiedende wijs*? Hoe is die van *leeren*?

Welke *tijden* heeft de *voorwaardelijke wijs* en waarom? (Zie, zoo noodig, TERWEY, § 43*).

Geef de .... *personen* (= *persoonsvormen*) op van den *onvoltooid tegenwoordigen tijd* van *spelen*, enkel- en meervoud. **Eerste persoon enkelvoud; Tweede persoon enkelvoud.** Geef ook een *definitie* van de overige personen.

Infinitief. Deelwoorden. Er zijn *twee* deelwoorden: het .... en het .... *deelwoord*; 't eerste stelt de werking voor als ...., het tweede als ....

Verdeel de werkwoorden naar hunne vervoeging. **Sterk werkwoord.** Geef tien voorbeelden. **Zwak werkwoord.** Tien voorbeelden! Wat is de *stam* der werkwoorden: *leeren*, *bluffen*, *pralen*, *turen*, *slepen*, *loven*, *schaven*, *grazen*? Hoe vindt men den *stam* van een werkwoord? Hoe heeten de *f* van *schaaf* (*stam* van *schaven*) en de *s* van *graas* (*stam* van *grazen*)?

Wat weet ge van den *tweeden persoon enkelvoud* van een werkwoord?

Hoe vormt men den *onvoltooid verleden tijd* van een *zwak* werkwoord? Wanneer zet men *de*, wanneer *te* achter den *stam*? Wat zegt ge van *roofde*, *vreesde*?

Vul in de volgende tabel in uw schrijfboek de *persoons-uitgangen* in:

STERK OF ZWAK WERKWOORD.

Aantoonende wijs.		Aanvoegende wijs.	
Onvoltooid tegenwoordige tijd.			
Enkelv.	1. stam + ...	Enkelv.	1. stam + ...
	3. » + ...		3. » + ...
Meerv.	1. » + ...	Meerv.	1. » + ...
	2. » + ...		2. » + ...
	3. » + ...		3. » + ...

STERK WERKWOORD.

Aantoonende wijs.		Aanvoegende wijs.	
Onvoltooid verleden tijd.			
Enkelv.	1. stam + ...	Enkelv.	1. stam + ...
	3. » + ...		3. » + ...
Meerv.	1. » + ...	Meerv.	1. » + ...
	2. » + ...		2. » + ...
	3. » + ...		3. » + ...

ZWAK WERKWOORD.

Aantoonende wijs.		Aanvoegende wijs.	
Onvoltooid verleden tijd.			
Enkelv.	1. stam + ...	Enkelv.	1. stam + ...
	3. » + ...		3. » + ...
Meerv.	1. » + ...	Meerv.	1. » + ...
	2. » + ...		2. » + ...
	3. » + ...		3. » + ...

STERK OF ZWAK WERKWOORD.

Gebiedende wijs.

Enkelv. stam + ...

Meerv. » + ...

Wanneer wordt de uitgang **t** weggelaten?Wanneer schrijft men **v** en **z** voor den uitgang **en**?

Waarom schrijft men: *wij, zij straffen, schellen, willen, tollen, vullen*? Hoe heeten de **a, e, i, o** en **u** in deze werkwoorden?

Geef van de volgende werkwoorden deze vormen op:
wij bidden, wij baden, gebeden;

liggen, zitten, heffen, scheppen, wassen, wasschen. Wat merkt ge hierbij op? (Zie, zoo noodig, TERWEY, § 49).

Volgens welken regel schrijft men: *stelen, gestolen; lezen, gelezen; heschen, geheschen; (zij) goten, gegoten; zij logen, gelogen; wij bogen, gebogen?* En welke w.w. zijn de uitzonderingen op dezen regel? Waarom schrijft men *bijten, snijden, rijzen, rijten* met *ij*? En *scheiden*?

Hoe vormt men 't *verleden deelwoord* van een *zwak werkwoord*? Geef vijf voorbeelden.

Wat moet het zijn: het *bereide* middagmaal of het *bereide* middagmaal; de *gesmede* of *gesmeedde* samenzwering; de *beboete* of *beboette* smokkelaars; hij *vermeestert* of *vermeesterd* de stad; hij heeft de stad *vermeestert* of *vermeesterd*? (Denk aan: hij *vermeesterde* de stad!).

Wanneer blijft *ge* voor den stam van 't *verleden deelwoord* weg? **Voorvoegsels.**

Wanneer wordt *ge* tusschen twee deelen van een werkwoord in geplaatst? (b.v. vrijgesproken). Is het *gevrjwaard* of *vrijgewaard*; *gedoodverfd* of *doodgeverfd* (wat beteekent dit woord?); *gewaarmerkt* of *waargemerkt*? En waarom dan?

Wat weet ge van: Ik heb haar *hooren* zingen. Heeft hij dat werk niet *laten* afmaken? Gij hadt eerder *behooren* te komen. Wij hebben hem vergeefs *pogen* over te halen? (Zie, zoo noodig, T., § 51, laatste alinea).

Hoe wordt het *tegenwoordig deelwoord* gevormd?

Hoe vormt men de *samengestelde tijden* der *aantoonende* en der *aanvoegende wijs*? Geef dit van elken tijd afzonderlijk op. Waaraan zijn de *tijden* der *voorwaardelijke wijs* gelijk?

Schrijf de *enkelvoudige tijden* op van de hulpwerkwoorden *hebben, zijn* en *zullen* (Aantoonende en Aanvoegende wijs), de *gebiedende wijs* (bestaat die van alle drie?) en het *verleden deelwoord* (hoe is dat van *zullen*?).

Welke werkwoorden worden in de samengestelde tijden met *hebben*, welke met *zijn* vervoegd? Welke worden nu eens met *hebben*, dan weer met *zijn* vervoegd?

Vervoeg nu volgens onderstaand voorbeeld de werkwoorden *leeren*, *spreken* en *vallen*.

Infinitief.

Tegenwoordige	tijd: spelen.
Verleden	» : gespeeld hebben.
Onv. Toekomende	» : te zullen spelen.
Volt. Toekomende	» : gespeeld te zullen hebben.

Tegenwoordig deelwoord: spelende.

Verleden deelwoord: gespeeld.

Aantoonende wijs.

Onvolt. tegenwoordige tijd. Voltooid tegenwoordige tijd.

1 ik speel,	ik heb gespeeld,
3 hij speelt,	hij heeft gespeeld,
1 wij spelen,	wij hebben gespeeld,
2 gij speelt,	gij hebt gespeeld,
3 zij spelen.	zij hebben gespeeld.

* Onvoltooid verleden tijd.

* Voltooid verleden tijd.

1 ik speelde,	ik had gespeeld,
3 hij speelde,	hij had gespeeld,
1 wij speelden,	wij hadden gespeeld,
2 gij speeldet,	gij hadt gespeeld,
3 zij speelden.	zij hadden gespeeld.

Onvoltooid toekomende tijd.

Voltooid toekomende tijd.

1 ik zal spelen,	ik zal gespeeld hebben,
3 hij zal spelen,	hij zal gespeeld hebben,

1	wij zullen spelen,	wij zullen gespeeld hebben,
2	gij zult spelen,	gij zult gespeeld hebben,
3	zij zullen spelen.	zij zullen gespeeld hebben.

* Onvolt. verleden toek. tijd.   * Voltooid verl. toek. tijd.

1	ik zou spelen,	ik zou gespeeld hebben,
3	hij zou spelen,	hij zou gespeeld hebben,
1	wij zouden spelen,	wij zouden gespeeld hebben,
2	gij zoudt spelen,	gij zoudt gespeeld hebben,
3	zij zouden spelen.	zij zouden gespeeld hebben.

Gebiedende wijs.

Tegenwoordige tijd	{	Enkelvoud: speel,
		Meervoud: speelt.

Aanvoegende wijs.

Onvolt. tegenwoordige tijd.   Voltooid tegenwoordige tijd.

1	ik spele,	ik hebbe gespeeld,
3	hij spele,	hij hebbe gespeeld,
1	wij spelen,	wij hebben gespeeld,
2	gij spelet,	gij hebbet gespeeld,
3	zij spelen,	zij hebben gespeeld.

* Onvoltooid verleden tijd.   * Voltooid verleden tijd.

1	ik speelde,	ik hadde gespeeld,
3	hij speelde,	hij hadde gespeeld,
1	wij speelden,	wij hadden gespeeld,
2	gij speeldet,	gij haddet gespeeld,
3	zij speelden,	zij hadden gespeeld.

De met * gemerkte tijden komen ook ook voor als *de tijden der voorwaardelijke wijs*, deze zijn dus: *ik speelde*, enz. (aanv. wijs) en *ik hadde gespeeld*, enz. of: *ik speelde*, enz. en *ik had gespeeld*, enz. of *ik zou spelen*, enz. en *ik zou gespeeld hebben*.

Vervoeg nu: *beloond worden*.

Hoe maakt men den *lijdenden vorm* van een overgangelijk werkwoord? Maar *geworden* wordt gewoonlijk . . .

Hoe weet gij nu dat *hij is gevallen niet* en *hij is beloond wel* een lijdende vorm is?

Wat is de onvoltooid verleden tijd van *wreken*?

Kent ge nog meer sterke werkwoorden, die een *zwakken* onvoltooid verleden tijd hebben? Noem ze aldus op:

wreken — wreekte — gewroken.

Wat weet ge van *wiesch*, *ried* en *stiet*; van *loech* en *loegen*; van *zieden*; *bersten* of *barsten*; van (zich) *belgen*, *helen* (verbergen), *grijnen* (grienen)? Noem nog een paar, die vroeger *sterk*, tegenwoordig *zwak* worden vervoegd. (Zoo noodig, zie T., § 58). Welke *sterke* vormen van deze werkwoorden komen nog wel, maar heel zelden, voor?

Wat weet ge van *schrikken* (onovergangelijk), *schuilen*, *kruien*, *spuwen* of *spugen*; van *waaien*, *jagen* en . . .? Wanneer is de onv. verl. tijd altijd *jaagde*?

Hoe is de vervoeging van *verschrikken*, *zweren*, *scheren*, *scheppen*, *tijgen*, *krijgen*, *stijven*, *prijzen*, *pijpen*, *pluizen* en *malen*?

Wat weet ge van de vervoeging van *vriezen*, *verkiezen*, *verliezen* en *wezen*? Wat is *gewezen* als verleden deelwoord van *wezen* (= zijn)?

Wat eigenaardigs vertoonen: *komen* (*kwam*) en *gaan* (*ging*)? Noem de andere werkwoorden, die iets dergelijks vertoonen. En *leggen* en . . .?

Onregelmatige werkwoorden. Noem ze op. Geef op van

kunnen den *onv. teg.* en den *onv. verl. tijd* der *Aantoonende* en den *onv. teg. tijd* der *Aanvoegende Wijs*, (Wordt de laatste veel gebruikt?) de *Geb. wijs* en 't *verleden deelwoord*. — Ik heb het niet *kunnen* doen. Waarvoor staat dit *kunnen* in de plaats?

Geef dezelfde vormen op van *mogen*. Wat weet ge van: ik heb 't niet *mogen* doen?

Dezelfde vormen van *weten*! Wat hebt ge op te merken van: ik heb hem *weten* over te halen?

Dezelfde vormen van *moeten*! Welke vormen ontbreken? Wat is 't *verleden deelwoord*? En voor een *infinitief*?

Waarom wordt *durven* tot de onregelmatige werkwoorden gerekend? Geef den *onv. verl. tijd* van de *Aant. wijs* op.

Wat is de onregelmatigheid in de vervoeging van *willen*? En waarin bestaat het onregelmatige van *plegen*? In welke beteekenis is 't *regelmatig zwak*, in welke *onregelmatig*? Wat is 't *verleden deelwoord*? Is *verplegen* *onr.* of *regelm. zwak*?

Schrijf de *onregelmatige* vormen op van *brenge*, *denken*, *dunke*, *koopen* en *zoeken*. Bestaan ook de vormen: *brachte*, *dachte*, enz.?

Welke zijn de *onregelmatige* vormen van *werken* en wat beteekenen ze? Is *werken* *onvergankelijk* of *wrocht*?

Schrijf van *doen* op: den *onv. teg.* en den *onv. verl. tijd* der *Aantoonende* en den *onv. teg. tijd* der *Aanvoegende wijs*, de *Gebiedende wijs* en 't *verleden deelwoord*.

Behandel de onderstaande werkwoorden als de eerste voorbeelden:

liggen (in rust zijn) — *lag* — *gelegen*.

leggen (in rust brengen) — *legde*, *leide* — *gelegd*, *geleid*.

lijden, *l—den*; *nijgen*, *neigen*; *kluiven*, *klieven*, *klooven*; *kunnen*, *kennen*; *stooten*, *stuiten*; *slepen*, *sleepe*.

HET ZELFSTANDIG NAAMWOORD.

Waarvoor moet men weten, wat de woorden *geslacht*, *getal* en *naamval* beteekenen?

Werden vroeger de namen van *mannelijke personen* of *dieren* evenzoo verbogen als die van *vrouwelijke personen* of *dieren*? Welke woorden, die bij de zelfstandige naamwoorden behooren, hadden eveneens een andere verbuiging, wanneer die zelfstandige naamwoorden namen van *mannen* of van *mannelijke dieren* waren, dan wanneer ze stonden bij namen van *vrouwen* of van *vrouwelijke dieren*? (Bestaat dit verschil nog in onze *schrijftaal* en ook in onze *spreektaal*?) Omdat *man*, *zoon*, *leeuw*, *stier* in de natuur een mannelijk geslacht hadden, zei men dat ook de woorden: *man*, *zoon*, *leeuw*, *stier* . . . . . waren; omdat *vrouw*, *dochter*, *leeuwin*, *koel* in de natuur . . . . . (vul dit nu in!)

Welke woorden heeten *thans mannelijk*; welke *vrouwelijk*?

Van welke woorden zegt men dat ze *onzijdig* zijn?

Geslachten. Waartoe heeft men tegenwoordig regels noodig om te bepalen tot welke der drie *klassen* (*geslachten*) een zelfstandig naamwoord behoort? Door welke zaken wordt het *geslacht* gedeeltelijk bepaald?

Welke woorden zijn *mannelijk* wegens hunne *beteekenis*? (De regels, elk met twee voorbeelden en de uitzonderingen!)

En welke wegens hunnen *vorm*? (De regels, elk met twee voorbeelden en de uitzonderingen!)

Welke woorden zijn *vrouwelijk* wegens hunne *beteekenis*? (De regels, elk met twee voorbeelden en de uitzonderingen!)

Welke *vrouwelijk* wegens hunnen *vorm*? (De regels, elk met twee voorbeelden en de uitzonderingen!)

Waarvan kent men de *onzijdige* zelfstandige naamwoorden?

Welk geslacht heeft *vrouwmensch* en wanneer hebben *heer*, *mensch* en *manspersoon* datzelfde geslacht? Naast

het uur staat de . . . , naast *dat soort* . . . , naast *het oogenblik* . . . ; naast *de figuur* . . . in een . . . *figuur maken* of *slaan* ; naast *de school* en *de schilderij* heeft men . . .

Geef de verschillende *geslachten* met de *beteekenissen* op van de volgende woorden: *hof, kiel, beet, das, fortuin, hoop, katoen, zegen, punt, maat, vorst, post, pas, vlak of vlek, zwam, sabel, pink, sneeuw, traan, wacht, patroon, teen, want, stof, rijm, pit, spits, pekel, schrift, maal, koppel, muil, dam, kant, els, krop, palet, de West, de Oost; gang, zucht, slag, streek, grauw, trap, schop, greep, klui, val, rol, wip, knip, hak, kamp.*

Wat weet ge van 't geslacht der woorden *fruit, gordijn, hars, mud, maal*; van *gaard* en *gaarde, trede* en *tred, stond* en *stonde, schrede* en *schred*?

Welk geslacht hebben *keten, ketting, baken, baak, spaander, spaan, zaal* en *zadel*?

Noem *vijf gemeenslachtige* zelfstandige naamwoorden.

Gemeenslachtige zelfstandige naamwoorden.

Welke *diernamen* zijn *gemeenslachtig*?

Welk geslacht hebben *jongeling* en *ouderling* en waarom? Welk geslacht heeft *gieteling* (= . . .)? *Bode*? Hoe noemt men een *vrouwelijke bode* ook wel? Is *echtgenoot* mannelijk, vrouwelijk of *gemeenslachtig*? En *echtgenoot*? Wanneer mag men de *toonlooze e* er achter plaatsen?

Noem *vijf mannelijke zelfslachtige* en *vijf vrouwelijke zelfslachtige* zelfstandige naamwoorden.

Zelfslachtige zelfstandige naamwoorden.

Wat weet ge van *mensch*? Welk geslacht hebben *nachtegaal, leeuwerik, raaf, vink, gans, mol, baars, slang, kikvorsch, spreeuw*?

Welk geslacht hebben de *samengestelde* zelfstandige naamwoorden: *hondenhok, tuindeur, geboortegrond*, en waarom?

Welk geslacht hebben de *persoonsnamen*: *lachebek, durfniet, zotskap, roodhuid, melkmuil, platvoet, brekespel, stokebrand*, en waarom?

Geef 't geslacht van de volgende *samengestelde* zelf-

standige naamwoorden: *booswicht, vierkant, zeskant, roodvonk, oogenblik, hutspot, voorschoot, wolfsklauw, slangenwortel, maankop*. Waarom hebben deze woorden die geslachten?

Welk geslacht hebben *kerkhof* en *tijdstip*? Volgens den regel moest *kerkhof*.... en *tijdstip*.... zijn.

Getal der zelfstandige naamwoorden. Hoeveel en welke *getallen* zijn er?

Welke andere woorden kunnen ook in *t enkel*.... of in *'t*.... staan?

Hoe heeten de vormen der werkwoorden in: *de ballon stijgt op* en *de ballons stijgen op*?

Naamvallen.

Is er voor elke betrekking een eigen *vorm*? (Vergelijk: De vijand ontnam *den koning* zijn rijk, en: Men eerbiedigde *den koning*; De *koningin* vertrok naar het buitenland, en: Hij boog zeer diep voor *de koningin*).

Welke woorden behalve de *zelfstandige naamwoorden* en *zelfstandige voornaamwoorden* (*ik, hij, gij, wij, die, welke, degene, de mijne, wie, enz.*) kunnen in een naamval staan?

Wanneer staat een (zelfstandig) *naamwoord* in den *eersten naamval*? Geef van elk geval een voorbeeld.

In welke gevallen staat een *naamwoord* in den *tweeden naamval*? Een voorbeeld bij elk geval, ook dat het naamwoord in den *tweeden naamval* voorkomt als *oorzakelijk voorwerp*!

Wat beteekent de *tweede naamval* in: het huis *des heers* en in: de heer *des huizes*?

Wanneer staat een naamwoord in den *derden naamval*? Voorbeelden! ook van een *derden naamval van bezit*! Laat zien dat in de volgende zinnen het naamwoord in den *bezittelijken derden naamval* staat: de tranen rolden *haar* over de wangen, en: hij drukte *zijn* vriend de hand.

Geef de gevallen op, waarin een naamwoord in den *vierden naamval* staat en van elk geval een voorbeeld.

Hoeveel vierde naamvallen komen voor in: *Men noemde hem een lafaard; Men prees dien zeeheld den redder des vaderlands; Ik vind Jan een vervelenden jongen; De winkelier maakte dien jongen eersten bediende; Men stelde hem aan als tweeden klerk.* Wat geven: *een lafaard, den redder des vaderlands*, enz. te kennen van het voorwerp? Breng deze zinnen over in den lijdenden vorm, b.v. *hij werd een lafaard genoemd.* Wat zijn nu de vierde naamvallen geworden?

Geef twee voorbeelden van een naamwoord in den vierden naamval als *oorzakelijk voorwerp*. (Zie, zoo noodig, TERWEY, § 84*).

Breng in zinnen de vier naamvallen van de vier volgende zelfstandige naamwoorden met de lidwoorden: *de aanvoerder, een staatsman, de school, een(e) tafel* (3^e nv.: *een(e) goede tafel* (d. i. goed eten en drinken) *geeft hij de voorkeur boven een(e) aanzienlijke woning), het paard, een boek.*

Wanneer krijgt het zelfstandig naamwoord in 't enkelvoud een s? Kunnen *namen van vrouwen* in den tweeden naamval ook een s krijgen? Geef een voorbeeld, dat een mannelijk en een onzijdig zelfstandig naamwoord es krijgen? Hoe heet de verbuiging van 't zelfstandig naamwoord, als 't in den tweeden naamval s of es krijgt?

Geef de zelfst. nw. op, die *zwak* verbogen worden en schrijf de tweede naamvallen op van: *de bediende, de wijze, de arme, de getuige, de heer, de mensch, de vorst, de hertog en het hart.*

Wanneer omschrijft men gewoonlijk den *tweeden naamval* en van welke mannelijke en onzijdige woorden wordt hij steeds omschreven?

Hoe vormt men den *tweeden naamval* van eigennamen van personen? Wanneer door s, wanneer door 's en wanneer door '? Hoe van *aardrijkskundige namen*?

Breng de vier naamvallen van de volgende meervouden in zinnen: *de aanvoerders, de scholen en de paarden.* Verandert het zelfst. nw.? Is er in 't mv. verschil in de verbuiging van 't lidwoord in de verschillende geslachten?

Noem de zelfstandige naamwoorden op, die *alleen in 't meervoud* voorkomen. Welke staan gewoonlijk in 't meervoud? Wat weet ge van *metten* (en van *wetten*), *koste*, *verzenen*? Gebruik 't enkelvoud van *ouders* in een paar uitdrukkingen en in een zin. Wat beteekent *zede*? Gebruik 't in een zin.

Welke zijn de *uitgangen van het meervoud*?

Welke zelfst. nw. vormen het meervoud door *en* of *n*?
Wat is 't meervoud van *mode*, *tante*; *lente*?

Wanneer maakt men 't meervoud door *s*? Waarom *eegaas*, *vlaas*, enz. en daarentegen *massa's*?

Welke woorden krijgen ook wel *n* of *en*? Denk aan *traliën*, *provincies* of ....; *knieën*, *melodieën*; *professors* of ....; *portiers*, maar ook *portieren* (=....), *vizieren* (=....) en .... (=....); *mineurs*, *humeuren* (wat beteekenen deze woorden?). Men schrijft *officiers* en ....; *directeurs* en ....; *adjudanten* en ....

Welk onderscheid in beteekenis is er tusschen *appels* en *appelen*, *bezems* en *bezemen*, *vogels* en *vogelen*, *dienaars* en *dienaren*, *teekens* en *teekenen*, *lelies* en *leliën*? Of is er geen verschil in *beteekenis*, doch alleen in *gebruik*?

Welk verschil is er tusschen *broeders* en *broederen*, *zusters* en *zusteren*, *hemels* en *hemelen*, *heidens* en *heidenen*? Noem de overige meervouden dezer soort op en geef de beteekenissen op.

Welke zelfstandige naamwoorden vormen hun meervoud door *ers* of *eren*? Van welk geslacht zijn deze woorden? Bij welke is er verschil in beteekenis tusschen 't meervoud op *en* en dat op *eren* of *ers*? Geef dat verschil op.

Wat moet het zijn: *blaadjes* of *bladertjes*, *eitjes* of *eiertjes*, *kindjes* of *kindertjes*, *hoentjes* of *hoendertjes*, *lammertjes* of *lammertjes*? Wat zijn *kleedjes* en wat *kleertjes*?

Wat is 't meervoud van *lende* en *rede*? Geef een paar woorden op, die met *redenen* zijn samengesteld. (*Leer* ....).

Van *vloot* en *koe* is 't mv. .... en ....; van *kleinood* en *sieraad* .... en ...., maar ook .... en ....

Hoe vormt men 't meervoud van samenstellingen met *man*, die een beroep beteekenen? *Staatsman* heeft ....; *Oranjesman*, *Noorman*, *blindeman*, *leenman* hebben ....., ..., ...; *Muzelman* wordt in 't mv. ....

Hoe vormt men 't mv. van *schout-bij-nacht*, *gouverneur-generaal*, *luitenant-generaal*, *sergeant-majoor*, *kapitein-kwartiermeester*? Zeg waarom, als gij kunt.

Welke woorden krijgen in 't meervoud een *anderen klinker* dan in 't enkelvoud? Wat is 't meervoud van *rif*, *spit*, *split* (met de beteekenissen, als er *twee* meervoudsvormen zijn), *lidmaat* (wat zijn *ledematen*?), *waarheid*, *grootheid*?

Wat hebt ge op te merken over den meervoudsvorm *katten*, *petten*, *rïtten*, *rotten*, *putten*? Kunt ge 't onderscheid opgeven tusschen de meervouden *spelen* en *spellen*?

Wat is 't meervoud van *graaf*, *wees*, *dief*, *stroof*, *reus*, *graf*, *hof*, *duif*, *reis* en waarom veranderen de *f* en *s* in .... en ....? Welke woorden behouden de *f* en *s* in 't meervoud? Wat is 't meervoud van *vleesch*?

Waarom schrijft men *ganzen*, *gemzen*, *halzen*, *korven*, *golven*? Welke woorden van dezen vorm behouden de *f* en *s* in 't meervoud? Wat is *glanzen*, wat *glansen*? Vul in: *glan—ig*.

Hoe vormt men 't meervoud van *eigennamen*?

Men schrijft en zegt gewoonlijk: *twee paar menschen*, *vier dozijn lepels*; *acht honderd*, *duizend*, *millioen inwoners*; *vijf riem*, *boek*, *vel papier*; *zeven pond*, *ons*, *kan*, *last*, *mud*, *el*; *zeven gulden*; *vijftig cent* of *cents*. Waarom? Maar steeds in 't meervoud: *zes wichtjes*, ... (Vul de andere woorden in). Wat is nu 't onderscheid tusschen *twee zakken* (of *mudden*) tarwe en *twee zak* (of *mud*) tarwe, tusschen *vier guldens* en *vier gulden*, *zestien cent* (of *cents*) en *zestien centen*? Hoe moet het zijn: *eenige*, (*vele*, *enkele*), *mudden*, *vaten*, *honderden*, *guldens*, of *mud*, *vat*, *honderd*, *gulden*?

HET BIJVOEGLIJK NAAMWOORD.

Vul in: Het *bijvoegl. naamw.* komt met het . . . . overeen in . . . ., ... en . . . .

Verbuig: *de dappere soldaat, een dappere soldaat, de volkrijke stad, een(e) volkrijke stad, het dreigende gevaar, een dreigend gevaar, de dappere soldaten, schuimende wijn, vette melk, helder water, zware rampen*, en breng elken vorm in een zin als in TERWEY, § 101.

Welke vormen ontbreken of worden maar zeer zelden gebruikt?

Wanneer krijgt het *bijvoeglijk naamwoord* een *n*?

Waarom zegt en schrijft men: *Napoleon I was een groot veldheer* en niet: *een groote veldheer*? Wat is 't onderscheid tusschen: *deze koning is een goed vorst* en *deze koning is een goede vorst*? In welk geval mag men elk van deze twee vormen gebruiken en wat geeft elk te kennen?

In welk geval blijft het *bijvoeglijk naamwoord* steeds *onverbogen*?

Welk verschil is er tusschen *het moedig paard* en *het moedige paard*, *mijn oude huis* en *mijn oud huis*? Kan men altijd beide vormen gebruiken? Wanneer dan?

Welke *bijvoeglijke naamwoorden* blijven steeds *onverbogen*? Welke laat men gewoonlijk *onverbogen*? Geef van elk geval een voorbeeld.

Men schrijft: *Rijken zoowel als armen moeten sterven*, en: *Rijke lieden zoowel als arme moeten sterven*. Hoe zijn *rijken* en *armen*, hoe *rijke* en *arme* verbogen? De eerste zijn *bijv. nw.*, gebruikt als . . . ., de tweede zijn . . . .
Waarom is *arme* in den laatsten zin een *bijv. nw.*? Er is achter *arme* een . . . . verzwegen. Vul nu in: *Den ijdel—lacht men uit, den trotsch—veracht men. Geen arm—onthield hij zijn steun. Die oud—huizen zijn veel sterker dan deze nieuw—. De zwart—wonen in Afrika. Ik verkies dezen kort—weg boven dien lang—.*

Hoe heeten de vormen: *groot, grooter, grootst*? Geef de drie *trappen* op van *hoog, oud, blijde, wijs, frisch*. Wat beteekenen de drie *trappen*? Hoe vormt men de *trappen* van *spade* (=...), *juist, gepast, malsch*?

Men schrijft en zegt: *Dat antwoord was meer oprecht dan vlelend. Hij is meer slim dan verstandig. Dat werk is meer aanlokkelijk dan gemakkelijk*. En niet: *oprechter, slimmer, aanlokkelijker*. Waarom?

Wanneer gebruikt men *dan*, wanneer *als* in een *vergelijking*? Bijv.: *ik ben twee jaar ouder .... mijn broer; ik ben even oud .... mijn neef*.

Wat weet ge van de *trappen* van *goed, kwaad*, van die der *tel-* en *bijwoorden*: *veel, weinig, gaarne, dikwijls* (of *vaak*)? Is er ook een stellende trap *erg*? Zoo ja, gebruik dien dan in een zin. Welke soort(en) van *bijwoorden* hebben meestal een *ver grootenden* en een *overtreffenden trap*?

HET VOORNAAMWOORD.

Hebben de voornaamwoorden *geslacht, getal, naamval, de zelfstandige voornaamwoorden, de bijvoeglijke*? Waarnaar wordt het *geslacht, getal* en de *naamval* bepaald der *zelfstandige voornaamwoorden*, waarnaar dat der *bijvoeglijke*?

Hebben alle *persoonlijke voornaamwoorden* voor de drie geslachten denzelfden vorm? Welke al, welke niet? Bij de eerste onderscheidt men dus alleen *getal* en .... Wat weet ge van 't *persoonlijk voornaamwoord* van den 2^{en} persoon *enkelvoud*? Men gebruikt daarvoor tegenwoordig gewoonlijk het ....

Noem de *persoonlijke voornaamwoorden* op en gebruik de verschillende buigingsvormen in zinnen. (Zie TERWEY, § 111).

Naast den 2^{en} naamval *mijner* treft men een enkele maal aan ...., naast *zijner* ...., (Vul dit verder in).

Gebruik een paar dezer vormen in zinnen en uitdrukkingen.

Verbuig de *pers. voornw.* naar onderstaand voorbeeld:

Eerste persoon. Enkelv.	Tweede persoon.		Derde persoon.		
	Enkel- en Meerv.	Mann. Enk.	Vrouw. Enk.	Onz. Enk.	
1. ik.	1.	1.	1.	1.	
2. mijner, mijns.	2.	2.	2.	2.	
3. mij (me).	3.	3.	3.	3.	
4. mij (me).	4.	4.	4.	4.	
Meervoud.		Mann. Meerv.	Vrouw. Meerv.	Onz. Meerv.	
1. wij (we).		1.	1.	1.	
2.		2.	2.	2.	
3.		3.	3.	3.	
4.		4.	4.	4.	

Gebruik *zich* in een zin. Hoe heet het? In welke(n) naamval(len) komt het voor?

Evenzoo *elkander* in den 3^{en} naamval. Hoe heet het? In welke(n) naamval(len) komt het voor?

Gebruik de verschillende vormen van *zelve* in zinnen. Schrijf daarna op:

Mann. Enkelv.	Vrouw. Enk.	Onz. Enk.	Meerv. v. alle gesl.
1. zelve.	1.	1.	1.
2. ———	2.	2.	2.
3.	3.	3.	3.
4.	4.	4.	4.

Men mag ook altijd .... gebruiken.

BEZITTELIJKE VOORNAAMWOORDEN.

Hoe wordt het *bijvoeglijk bezittelijk voornaamwoord* in 't enkelvoud verbogen; hoe in 't meervoud?

Gebruik de verschillende naamvallen van *mijn oom*,

mijn(e) vriendin, mijn boek, mijn(e) ouders in zinnen. Schrijf de verbuiging van deze woorden op als volgt:

Mann. Enk.

1. mijn oom.
2. mijns ooms.
3. mijnen oom.
4. mijnen oom.

Wat weet ge van den uitgang *en*? En van *onze*?

Hoe wordt het *zelfstandige bezittelijke voornaamwoord* verbogen?

Gebruik de verschillende naamvallen van *de uwe* in zinnen. Voorbeeld: Mijn neef en *de uwe* zijn samen op reis.

Schrijf de verbuiging op van *de hunne* in de verschillende geslachten, getallen en naamvallen. Voorbeeld, zie *mijn oom*.

Vul in met een bez. vnv.: *Verscheidene moeders stonden met .... kinderen op den arm naar dit schouwspel te zien. De rozen lieten .... bladeren reeds vallen. Mijne ouders en die mijner vriendinnen gaan op reis; de mijne naar Parijs, de .... naar Duitschland. Waarom vult ge .... in?*

In welk geval verbuigt men het *zelfstandige bezittelijke voornaamwoord* als een *zelfstandig naamwoord*?

Vul in: *God verlaat de .... niet. De .... (= onze troepen, ons leger) behaalden een luisterrijke overwinning. De heer A. is met de .... op reis gegaan. De balling zwierf, van de .... verlaten, in den vreemde om.*

AANWIJZENDE VOORNAAMWOORDEN.

Hoe worden de *bijvoeglijke aanwijzende voornaamwoorden*: *deze, ... en die, ...* verbogen? Hoe is de 2^e naamval mann. enkelv. van *die*?

Verbuig: *die vorst, die stad, dit huis, deze bosschen* en gebruik dan de verschillende vormen elk in een zin.

Hoe verbuigt men *gene*? Wat ontbreekt er aan de verbuiging van *gene*? Schrijf de verbuiging op.

Hoe worden *deze*, *die*, *gene* verbogen, als zij *zelfstandig* worden gebruikt? Wanneer krijgen zij wel een *n* in den 1^{en} en 4^{en} naamval meervoud?

Vul in met vormen van *deze* en *die*: *Ik heb er zijnen vader naar gevraagd .... wist er echter niets van. Ik heb .... toen medegedeeld, wat ik wist van zijn zoon en .... vrouw. Ook zijne vrienden had hij geheel onkundig gelaten van de zaak; .... (....) sloegen de handen ineen van verbazing, toen zij het hoorden.*

VRAGENDE VOORNAAMWOORDEN.

Gebruik de verschillende vormen van *wie* elk in een zin. Schrijf nu afzonderlijk de buigingsvormen op naar de vroeger gegeven voorbeelden. Wat voor onregelmatigheid ziet ge in *wiens*? (Vergelijk *d*...!)

Doe evenzoo met *welk*. Welke naamval ontbreekt? Overigens is de verbuiging gelijk aan die van....

Hoe wordt *hoedanig* verbogen? En *wat voor een*? In welken naamval staat *man* in: *Wat voor een man is dat*?

BEPALINGAANKONDIGENDE VOORNAAMWOORDEN.

Hoe wordt *degene* verbogen?

Gebruik de verschillende vormen elk in een zin. Welke vormen ontbreken?

Schrijf de verbuiging afzonderlijk op.

In welken naamval staat *hetgeen* in de volgende zinnen: *Hetgeen daar ligt, kan ik niet onderscheiden. Hetgeen men niet weet, deert niet. Wij spraken over hetgeen hij verteld had.* Waarom?

Wat gebruikt men van *diegene* (en *datgene*)?

Dezelfde wordt bijv. en.... gebruikt. Hoe is de ver-

buiging, als 't *bijvoeglijk* is, hoe, als 't *zelfstandig* is? Wanneer verschillen die verbuigingen?

Inplaats van *dezelfde* en *hetzelfde* gebruikt men ook *die*.... en....

Hoe verbuigt men *zulk*, *zoodanig* en *dusdanig*, gevolgd door *een*? Worden ze ook wel anders gebruikt? In welke naamvallen komen ze dan voor? Geef die vormen op.

Wordt *dezelvke* bijvoeglijk of zelfstandig gebruikt; in 't enkel- of meervoud of in beide? Geef de vormen op. Wat weet ge van den derden naamval van dit woord?

BETREKKELIJKE VOORNAAMWOORDEN.

Waarmede komen de betrekkelijke voornaamwoorden overeen in *geslacht* en...., doch niet in....? Waardoor wordt de laatste bepaald? Zeg van het betrekkelijk voornaamwoord in den volgende zin, welk *geslacht*, *getal* en welken *naamval* het heeft en waarom: *Deze huizen, welken men voor korten tijd een nieuwen voor-gevel heeft geschonken, worden weldra verkocht.*

Gebruik de verschillende buigingsvormen van *die* elk in een zin. Denk er aan dat de beginletter van dit voornaamwoord in den 2^{en}, 3^{en}, en in den 4^{en} naamval na een voorzetsel niet *d*, maar.... is; in 't onzijdig is 't altijd.... Schrijf nu de verschillende vormen afzonderlijk op (twee 4de naamv. behalve in 't *onz.* gesl.), als in vroegere voorbeelden. Welke vorm(en) kom(t)(en) niet voor? Wat komt nooit voor met een voorzetsel?

Doe nu hetzelfde met *welke*.

Worden *die* en *welke* van *personen*, *zaken* of van beide gebruikt? Welke vormen liefst voor *personen*?

Wat zegt men meest: De vrouw, *wie* hij zijn hand schonk, of: De vrouw, *welke*, enz.?

Wat beteekenen *wie* en *wat* ook wel eens? Waardoor

kan men ze dan vervangen? In welk(e) *geslacht(en)* komen ze voor? Gebruik de verschillende vormen elk in een zin en schrijf daarna de verbuiging afzonderlijk op. Wat merkt ge op bij vergelijking met de verbuiging van *die* en *dat* (*betr. vnw.*)?

In welk geval wordt *dat*, als *betr. vnw.*, vervangen door *wat*? Geef voorbeelden. Wat moet het zijn: Zie daar iets, *dat* mij vreemd voorkomt, of: *wat* mij vreemd voorkomt?

ONBEPAALENDE VOORNAAMWOORDEN.

In welke(n) *naamval(len)* komt *men* voor? Verbuig *iemand*. In welke naamvallen komen *iets* en *niets* voor? Hebben ze *naamvals-vormen*? En de overige *onbepaalde voornaamwoorden*? Hoe wordt *zeker* verbogen?

Wanneer gebruikt men het bijwoord *er*, gevolgd door een ander bijwoord? Geef twee zinnen, waarin *er* met een ander bijwoord er achter voorkomt.

Wanneer gebruikt men de bijwoorden *hier* en *daar*, gevolgd door een ander bijwoord? Geef twee zinnen, waarin ze zoo voorkomen.

Waarvoor in de plaats gebruikt men *waarmede*, *waartoe*, enz.? Geef twee zinnen, waarin deze twee woorden voorkomen.

Wanneer gebruikt men nog meer *waarmede*, *waartoe*, enz.? Geef twee voorbeelden als boven. Wat zegt ge van: Is dat nu de man, *daar* je zoo op hebt vertrouwd?

Waarvoor in de plaats gebruikt men *ergens mede*, *overal aan*, *nergens op*, enz.? Geef twee voorbeelden als boven.

Welken dienst doen al deze woorden? Hoe heeten ze? Die met *hier*, *daar* en *waar* samengesteld, worden in.... woord(en) geschreven, die met *er*, *ergens*, *nergens* en *overal* in.... woord(en). Doen deze woorden altijd

den dienst van een *bijwoordelijke bepaling*, b.v. in: Wie was de man, *waarmee* je stondt te praten?

HET TELWOORD.

Verbuig *één* en *geen*. Gebruik de hoofdtelwoorden *vier*, *zes*, *tien*, *acht* en *elf* in 't meervoud. Waarom schrijft men: *honderden* menschen waren op de been; *duizenden* krijgers wierpen de wapenen weg? Wat zijn *honderden* en *duizenden* in deze zinnen?

Verbuig: *menige* avond, *elke* maal, *ieder* kind. Wanneer komen *ieders* en *elks* voor? Hoe zijn die woorden dan in de andere naamvallen?

Welke *onbepaalde* telwoorden en welk *bepaald* telwoord kunnen *bijvoeglijk* en . . . . gebruikt worden? Hoe worden ze, *bijvoeglijk* gebruikt, verbogen? Wat gebruikt men meer: de masten *aller* schepen of *van alle* schepen? Hoe worden ze, *zelfstandig* gebruikt en van *zaken* gebezigd, verbogen? Verbuig *beide(n)* en *alle(n)*, *zelfstandig* gebruikt en van *personen* gebezigd. Welk verschil is er tusschen deze en de vorige verbuiging?

Hoe worden de *rangtelwoorden* verbogen? Worden ze wel eens met een *n* geschreven in 't meervoud? Zoo ja, wanneer en in welke(n) naamval(len)? Wanneer zegt men drie *vierde* en wanneer drie *vierden*?

IV.

KLINKERS EN MEDEKLINKERS.

Wat is een *lettergreep*? Hoeveel lettergrepen bevatten de woorden: *baas*, *vader*, *timmerman*, *zilversmidswerkplaats*? Wat is een *open*, wat een *gesloten* lettergreep? Wijs ze aan in de woorden *latafel* en *vredelust*.

Wat is *klemtoon*? Hoeveelerlei *klemtoon* is er? Benoem ze in *kerktoren* en *vaderland*.

Wat zijn *letters*? Men bedoelt er mee: *letter*.... en *letter*.... Men kan dus *letters* uitspreken en ....

Waarin verdeelt men de *letterklanken*? Wat zijn *klinkers*; wat *medeklinkers*?

Welke zijn de vreemde *letters* (= *letterteekens*)?

Men verdeelt de *klinkers* in .... *klinkers* en .... Bij 't uitspreken van een *klinker* hoort men een .... *klank*; de *tweeklanken* bestaan uit twee wel ...., maar toch duidelijk te .... *letterklanken*.

Noem de *enkelvoudige klinkers*; noem de *tweeklanken*. Hoe komen *ai* en *auu* voor? Dit laatste komt ook voor in ...., ook wel ....

Op hoeveel wijzen worden de *enkelvoudige klinkers* uitgesproken? Er zijn geen .... *eu* en *oe*.

Toonlooze klinker. Noem eenige woorden, waarin een *toonlooze klinker* voorkomt. Door welke verschillende *letterteekens* wordt deze klank voorgesteld?

Hoe heeten de *b*, *d*, *v*, *z* en *g*, in tegenoverstelling van de ...., ..., ..., ... en ...., die .... *medeklinkers* heeten? Waarom? Behoort de *k* tot de eerste of de tweede groep? Staat er een .... naast? In *ik doe*, *zakdoek* hoort met een .... *k*. In welk woord komen alle *scherpe medeklinkers* voor?

Hoe heeten de *z* en de *s*?

Hoe heeten de *h* en de *ch* in de woorden *thuis* en *visch*? Noem nog een paar woorden, waarin dit het geval is.

DE SPELREGELS.

DE KLINKERS.

Met hoeveel letters schrijft men de *volkomen klinkers* in *gesloten lettergrepen*? Wat zegt ge van *ruw*, *zwaluw*?

Welke klinkers schrijft men *enkel* in *open* lettergrepen? Wat zegt ge van *laatje* (niet: *laadje!*), *papaatje*, *Naatje*, de verkleinwoorden van .... (voor: ....), ... en N....?

Hoe worden de *e* en de *o* in *open* lettergrepen geschreven? Waarvan hangt dit meestal af? Wanneer wordt de *volkomen e* *enkel*, wanneer *dubbel* geschreven? En de *volkomen o*?

Hoe heeten de eerste, hoe de tweede soort *e*'s en *o*'s?

Geef de verschillende regels op, die zeggen wanneer woorden met een zachte *e* worden geschreven, met voorbeelden, voor elken regel 4.

Wat weet ge van heeten; schrede, kreten, bleeke, weeke, snede?

Achtervoegsels. Wanneer hebben ze een *dubbele*, wanneer een *enkele e*?

Weet ge ook waarom: beken, generen, menig, gele, delen (= planken, dorschvloeren), grepen, reten, schemeren; ezel, kever en teren met een enkele *e* worden geschreven en om welke reden heeren, scheeve, begeeren, regeeren en leeren uitzonderingen zijn? En waarom eedel, ledikant, leveren, neger?

Geef de regels op, volgens welke woorden met een scherpe *e* worden geschreven, met 4 voorbeelden bij elken regel.

Wat weet ge van he?

Men schrijft *deelen* (= gedeelten en verdeelen), *eeden*, *weenen*, *weezen* (= ouderlooze kinderen); *teenen*, *bezeeren*, *zeepen*. Waarom?

Geef de beteekenissen der volgende *homoniemen* (= gelijkkluidende woorden) op: *delen* en *deelen*; *degen* en *deegen*; *helen* en *heelen*; *wezen* en *weezen*; *leken* en *leeken*; *weken* en *weeken*; *verweren* en *verweeren*; *slepen* en *sleeppen*; *gene* en *geene*; *veren* en *veeren*, *vege(n)* (b.v. zij *vege* het uit) en *veege*; *rede* en *reede*; *stenen* en *steenen*; *lenen* en *leenen*; *generen* en *geneeren* (*g* = *sj*); *beren* en *beeren*; en tracht te vinden, waarom die woorden zoo geschreven worden.

Vul in met **e** of met **ee**: *zw—men, d—ren, k—len, m—ren, sch—de, t—men, h—sche, g—ren, zw—pen.*

Geef de regels op voor de *zachte o*, bij elken regel 4 voorbeelden. Vul in: *l—pen, st—ten.* Wat weet ge van *klove, klooven, bode, bogen, zode, loochenen, logen, zoogen, zogen?*

Weet ge ook waarom men schrijft *voren* (mv. van *voor*); *poken, bodem, boter, schoren* (= schragen = steunen), *stoven, klove, molen*; en waarom *abrikozen, ivoren, tronen, tonen* (= klanken), *kronen, komforen?*

Geef de regels op voor de *scherpe o*, bij elken regel 4 voorbeelden. Vul in: *h—!*

Weet ge ook waarom men schrijft *boomen* (planten), *doopen, zoogen, hoopen* (= stapels, opstapelen), *looche—nen, schooven* (koren—), *zoomen, groote, brooden?* En waarom *Mooren, poover, poozen?*

Geef de beteekenis der volgende *homonieën*: *hopen* en ....; *kozen* en ....; *kolen* en ....; *horen* en ...., *kloven* en ....; *sloven* en ....; *poten* en ....; *schoten* en ...., *sloten* en ....; *tronen* en ....; *tonen* (dus ook *cent—nig*) en ....; *roven* en ....; *zogen* en ....; *schoven* en .....

Vul in met **o** of met **oo**: *ged—gen, dr—gen, h—nen, l—zen, sm—ken, zielt—gen, dr—gist, dr—gerijen, klein—den, bet—gen, z—men, sl—pen* (mv. van *sloop* en infinitief), *schr—men.*

Wanneer schrijft men *ie*? Elke regel met 4 voorbeelden! Waarom *genieën* en *geniën*; wat beteekenen deze woorden? Waarom *republieken, fabrieken* naast *republikeinsch, fabrikant*? Vul in: *zef—rs, zef—ren, kiev—ten.*

Wanneer schrijft men *i*?

Wanneer *y*?

DE TWEEKLANKEN.

Waarom moet men de regels kennen voor 't gebruik van *ei* en *ij*?

Welke woorden schrijft men met *ei*? Elke regel met vier voorbeelden! Wat is een *labbei*, een *klappei*?

Weet ge ook waarom men schrijft *feit* (= daadzaak), *kapitein*, *bei* (= bes), *balein*, *lamprei* (wat is dat?), *prei* (= aas), *vallei*, *plaveien*, *schalmei* (wat is een schalmei?), *karwei* (= werk), *pleisteren*, *societeit*, *majesteit*; *dozijn*, *krijt*, *wijle* (= sluier)?

Wanneer schrijft men *ij*? Met 4 voorbeelden! Waarom schrijft men *dijk*, *lijf*, *wijd*, *blij(de)*, *tijd*, *zijl*, *rijk*, *vlijtig*; *bijbel*, *rozijn*, *venijn* (wat bet. venijn?), *vijg*, *sijfelen*, *galerij*, *partij*, *malvezij*? (wat is dat?) In overeenstemming daarmee schrijft men *bakkerij*, *slagerij*, *brouwerij*, enz.

Wat beteekenen de volgende woorden, meest *homonemen*: *stijl* en . . . ., *rijzen* en . . . ., *bij* en . . . ., *pijl* en . . . ., *zijl* en . . . ., *rij* en . . . ., *mijt* en . . . . *d*, *nijgen* en . . . ., *vlijen* en . . . ., *lijden* en . . . ., *ijken* en . . . ., *fijt* en . . . ., *karwij* en . . . ., *mijn* en . . . . (in . . . . *eed*), *ontwijden* en . . . ., *wijd*, *verwijden* en *w—den*, *uitw—den*, *sijsje* en *z—s*, *vijlen* en . . . ., *feil* en *f—len*, *veil*? Vul in: *w—dsch*, *uitw—den*.

Wat beteekenen: *rauw* en *rouw*, *houw* en *hauw*, *kauw* en *kouw*, *gouw* en *gauw*, *dauw* en *douw*, *autaar* en *outaar*?

MEDEKLINKERS.

Welke medeklinkers worden *verdubbeld*? Waarom schrijft men dus *lessen*, *putten*, *hokken*, *missen*, *pakken*; *raden*, *hoven*, *hoeden*, *vreeselijk*; *huiselijk*, *IJsel*, *ijselijk*, *Pruisen*, *Pauselijk*; *bezigen*, *hemelen*, *monniken*, *haviken*, *Gorkumer*?

Opn.: Toch schrijft men: *lafaard*, *grijsaard*, *valschaard*;

groenachtig, geelachtig. Tegen den regel! Voor de achtervoegsels *aard* en *achtig*.

Evenzoo zijn uitgezonderd: *vonni-en, notari-en*; dat is: de woorden op .... in 't meervoud. (Vul in!)

Waarom schrijft men: (Vul in!) *kachel, ri-el, bo-el, e-o, Me-elen; wasschen, blu-en*, den dorst *le-en*?

Waarom schrijft men *met, voort, ach, geweest*? Wat is *nog*; wat bet. *noch*? Vul in: *no-tans*.

Wanneer schrijft men *verbuigbare* woorden met een *zachten slotmedeklinker*? Dus: *grijsaar-, Spanjaar-, lomper-*, d.i. de woorden op — en —. Vul in: *iemant-, nieman-*. Wat was voorheen de 3e naamval van deze woorden?

Leg uit, waarom men schrijft *bint* (hoewel 't verwant is met *binden*), *gezant* (hoewel verwant met ...), *snit, verwant, vaart*? *Litteeken* was vroeger .... Wat is *kruid*, wat *kruit*? Men schrijft: *rattenkruis*— (Vul in!).

Wat beteekenen *fonkelen* en *vonkelen*? Waarom schrijft men samen en: te zamen, *samenkomen, samenstellen*, naast *verzamelen, gezamenlijk, in-amelen*?

Welke tusschenletters worden soms verscherpt? Noem de gevallen, elk met twee voorbeelden.

Waarom *ringetje, wandelingetje*, naast *rottinkje, koninkje*?

Men schrijft met een *d* (of met een *t*?) de woorden: *gi-s, gin-s, loo-s, rec-s, sin-s, onverhoe-s; kno-s, gu-sen, spi-s, mi-s, ro-s, fli-s*. Van de meeste kunt ge wel zeggen waarom.

Voor een *t* schrijft men gewoonlijk ...., doch met een *g* schrijft men:

1. de *regelmatige* vormen van werkwoorden, wier stam op een *g* eindigt: *gij, hij, zij li-t* (van *liggen*), *ze-t, le-t, zaa-t, moo-t*. Maar in *onregelmatige* vormen steeds ...., b.v. *ik bra-t, zo-t*, enz. (Schrijf nog drie voorbeelden op.)

2. *hoo-te, droo-te, geber-te*. (Vul in en noem dit geval.)

3. *Aa-t*, samentrekking van *Agatha*.

In welke woorden is de **h** *stom*?

Wanneer is de **ch** *stom*?

In welke woorden komt de **sch** als tusschenletter voor?

Vul in: *brie-en*, *brui-en*, *tor-en*, *wa-en* naast *wa-en*, *vlee-en* (mv. van *vleesch*), *vlee-ig*, *ontvlee-d*, *glan-en* (w.w.), *glan-en* (mv. van *glans*), *glan-ig*.

In welke zelfst. nw. komt de **ch** als slotletter voor?

Wat beteekenen de volgende *homoniemen*: *asch* en ...., *lis* en ...., *mars* en ...., *Rus* en *r-*, *tas* en ...., *mos* en ...., *wis* en *stroo-*?

In welke bijv. naamw. schrijft men de **sch** als slotletter?

Opm. Er zijn ook wel bijwoorden op **sch**, b.v. *heusch*, *hoofsch*, *hondsch*.

Welke bijv. naamw. worden met **s** geschreven?

Wat beteekenen *ras* en *ra-*, *trots* en *trot-*? Vul in: *verra-en* (w.w.), *gan-* (= geheel), *kie-keurig*.

INLASSCHING VAN LETTERS.

Wanneer kan een **e** worden ingelascht? Geef vier voorbeelden. Waarom *beweeglijk*, *ontzaglijk*; *mogelijk*, *degeijk*? Wat bet. *zinloos*, wat *zinneloos*; *nameloos* en *naamloos*?

Men schrijft *doorn* of *doren*. Noem de andere woorden, die op twee wijzen kunnen worden geschreven. Wat is *toorn*, wat *toren*?

In welke zelfst. nw. wordt tusschen de beide deelen een **n** ingelascht? Waarom dan toch *bodeambt*, *mode-artikelen*?

Wanneer rekent men dat het eerste deel een meervoud, is? Waarom dus: *boerenwoning*, *leeuwenbek*? En waarom daarentegen: *muizevel*, *paardestaart* en toch *paardenstal*, *muizenval*? Volgens welken regel is het: *boekenkast*, *sterrenkunde*, *takkenbos*?

Wanneer schrijft men een **e** tusschen de beide deelen? Waarom is het: *pennemes*, *brilleglas*, *pijpedop*; *eikeboom*, *lindeboom*?

In welke woorden wordt soms een **p** ingelascht en wanneer? Waarom is het dus: *boompje, bloempje, pluimpje*?

V.

VORMING DER WOORDEN.

Voor- en achtervoegsels. Wanneer zegt men dat een woord van een ander woord is *afgeleid*? **Grondwoord.**

Noem de deelen van *waarheid, liefelijk, bekomen*.

Noem de *voorvoegsels* op, met behulp van welke *werkwoorden* worden afgeleid en geef de verschillende beteekenissen en diensten van die voorvoegsels op, behalve van **ge** en **er**. Van elke beteekenis of dienst, behalve van die der voorvoegsels **ge** en **er**, vier voorbeelden!

Door welke *voorvoegsels* worden *zelfstandige naamwoorden* afgeleid? Wat beteekenen ze? Van elk vier voorbeelden!

Welke *achtervoegsels* dienen om *zelfstandige naamwoorden* af te leiden? Geef van elk vier voorbeelden. Zij vormen:

1°. Mannelijke persoons- en diernamen;

2°. .... enz.

Noem de verschillende soorten op.

Wat weet ge van 't achtervoegsel **el**, b.v. in *druppel*?

Wanneer wordt een **t** ingelascht voor *je*, b.v. *knietje*?

Wanneer een **e**? Wanneer is 't achtervoegsel *ske* of *sken*?

Begripsnamen zijn *werkingsnamen, hoedanigheidsnamen* en *toestandsnamen*. Welke achtervoegsels vormen deze zelfstandige naamwoorden? (Vul in: een *werking* beteekenen ...., enz.; een *hoedanigheid* bet. .... enz.)

Door welke *achtervoegsels* worden *bijvoeglijke naamwoorden* afgeleid? Van elk drie voorbeelden met de beteekenissen!

Wanneer zegt men dat een woord uit *twee* andere is

samengesteld? Noem de twee deelen op der volgende samenstellingen: *ademhalen, vreugdevol, stoombrandspuit, zilversmidswerkplaats*. Wat weet ge van een of van beide deelen der twee laatste samenstellingen?

Hoe zijn de volgende werkwoorden samengesteld: *spelevaren, goedkeuren, liefkoozen, aderlaten, voltooien, voorstellen, doorloopen, ondergaan, overleggen, overwegen, hoogachten*? Zijn er ook bij, die zoowel *scheidbaar* als *onscheidbaar* kunnen voorkomen? En wat beteekenen ze dan? (Voorbeeld: *óverleggen* is . . . .; *overléggen* bet. . . .).

Waaruit bestaan *samengestelde zelfstandige naamwoorden*? Geef van elke soort twee voorbeelden.

Welke deelen vormen *samengestelde bijvoeglijke naamwoorden*? Geef van elke soort één (of meer) voorbeeld(en).

VI.

NADERE BESCHOUWING VAN DEN SAMENGESTELDEN ZIN.

Waaruit bestaat een *samengestelde zin*? **Enkelvoudige zin.** De *enkelvoudige* zinnen, die een *samengestelden zin* vormen, zijn *nevenschikkend* of . . . . met elkaar verbonden.

Benoem die verbinding in de volgende zinnen: *Ik heb het hem afgeraden, omdat het hem slechts schaden kon. Ik heb het hem afgeraden; want het kon hem slechts schaden. Het zou hem slechts schade berokkenen; daarom heb ik 't hem afgeraden. Het zou hem slechts schade berokkenen, waarom ik 't hem heb afgeraden.*

Waarom zijn nu de twee deelen van den eersten zin . . . . schikkend verbonden? Geef voor *elk* der vier zinnen de reden, waarom gij de verbinding *nevenschikkend* of *onderschikkend* noemt. Men moet letten op de . . . . Hoe is die bij *nevenschikking*; hoe bij *onderschikking*?

Welke soorten van *nevenschikking* kent gij? Geef van elke soort twee voorbeelden. Hoe kunnen nevensgeschikte zindeelen verbonden zijn? Zij kunnen zijn .... en ....., maar niet .....

Kunnen er ook gemeenschappelijke zindeelen worden weggelaten (in een der zinnen)? Geef daarvan bij elke soort van *nevenschikking* een voorbeeld.

Het heet de *nevenschikking* in elk der volgende zinnen: *Enkele feiten, enkele cijfers deelt hij onnauwkeurig mede; toch is er veel goeds in zijn schrijven. Wilt gij medegaan of liever thuisblijven? Het huis was niet alleen vochtig, maar het bevatte ook twee kamers te weinig. Hij zal wel komen; hij heeft het immers stellig beloofd. Hij had al zijne boeken genummerd en ze bovendien netjes in de kasten geplaatst. De vrouw was niet kwaad; integendeel ze bezat velerlei goede hoedanigheden. Zijn compagnon had hem schandelijk bedrogen: daardoor was hij geruïneerd.*

Welken dienst doet een *bijzin* ten opzichte van den hoofdzin? De *bijzin* (= *zind*....) kan zijn: ....., ..., ..., ..., ... en .....

Vervang in de volgende zinnen de *zindeelen*, die er zich toe leenen, door een *bijzin*: *Van zijne reis teruggekeerd, werd hij ernstig ziek. Het is ons zeer aangenaam, u dit te kunnen melden. Een schilderij, den slag bij Waterloo voorstellende, hing aan den wand.*

Hoe heeten zulke *zindeelen*? Hoe moet men doen bij de ontleding, als er zulke *zindeelen* in voorkomen?

Welken dienst doen de *bijzinnen* in: *Hij vertelde, dat de brand reeds gebluscht was. Wie u helpen, behoort gij wederkeerig een dienst te bewijzen. Het was zijn levensdoel, den Javan te beschermen.* (Wat moet er eerst met dit laatste *zindeel* gebeuren?) *Hij is niet, die hij schijnt. Die boeien kan houden, is gelukkig; die ze niet noodig heeft, is gelukkiger. Ik zou u willen verzoeken, deze papieren eens in een vrij uurtje te willen doorlezen. Hij wist niet, of hij gaan of blijven zou?*

Hoe zijn deze *bijzinnen* met den hoofdzin verbonden?

Welken dienst doen de volgende bijzinnen: Men waarschuwde mij, *dat het avondeten gereed was*. Ik ben er zeker van, *dat mijn vader mij dat recht zou ontzegd hebben*. Ik zal er voor zorgen, *dat ik er op mijn tijd ben*. Ik twijfel, *of ik dien achtergrond beter zou kunnen schilderen*. De publieke opinie dwingt mij, *u te komen storen?* (Eerst tot een volledigen bijzin maken!)

Bijvoeglijke bijzinnen. Hoe is de *verbinding* met den hoofdzin?

Geef van elke verbindingswijze een voorbeeld.

Maak de volgende beknopte bijzinnen volledig: Aan den straatweg stond een huis, *in de zeventiende eeuw gebouwd*. Vooral het lichteffect op den achtergrond, *zoo sterk en toch zoo ongekunsteld*, trok hunne aandacht.

Bijwoordelijke bijzinnen. Hoe is de *verbinding* met den hoofdzin? In welke soorten worden ze verdeeld? Geef van elke soort een voorbeeld.

Benoem de *bijzinnen* in de volgende samengestelde zinnen (maak de *beknopte* bijzinnen eerst volledig):

Voor afzetterij had hij niet te vreezen, omdat hij niets te verliezen had. Alvorens de poort binnen te gaan, vervoegt men zich aan een klein kantoortje. Zij zag mij treurig aan, terwijl een traan onwillekeurig haar oog ontgleed. Zooals de meeste Oranjevorsten, had ook de Prins een stalen geheugen. Hij had niets in zijn portemonnaie, dan eenige centen. Hoe meer zielen, hoe meer vreugd. Hij maakte een leven, dat iemand hooren en zien verging. Al is ons Prinsje nog zoo klein, hij zal alevel stadhouder zijn. Wil hij niet toegeven, dwing hem er toe. Hij maakte 's avonds zijn werk af, opdat hij 's middags kon gaan wandelen. Zoo ik hem wel begrepen heb, gaat hij morgen vertrekken. Te elf uur ging hij van huis, om aan de oproeping gevolg te geven. Hij liep mij voorbij, zonder te groeten. Wat ook val', trouw staat pal. De knecht diende hem aan, door zijn naam luid uit te spreken. Hij zal (zou) niet heengaan, tenzij (tenware) men hem met geweld daartoe dwingt (dwong).

Hoe is elke soort met den hoofdzin *verbonden*?

Ontleed (Zie, zoo noodig, TERWEY, § 185) den volgende[n] samengestelden zin:

Hopman Peter liet de beurs in Juliaans hand glijden met een spotachtigen blik, maar nauwelijks had deze haar gevat, toen hij haar over den wagen heen wierp in den vliet, waarlangs zij reden, terwijl hij uitriep: »Met dit geld zult gij althans geen moorder koopen voor Maurits.»

A B 60

UITGAVE VAN J. B. WOLTERS TE GRONINGEN.

VERKLAREND HANDWOORDENBOEK
DER
NEDERLANDSCHE TAAL,
(TEVENS WOORDENTOLK)

VOORAL TEN DIENSTE VAN HET ONDERWIJS,

RUIM 60 DUIZEND WOORDEN EN UITDRUKKINGEN OP ALLERLEI GEBIED,
EIGENE EN VREEMDE, MET AANDUIDING VAN HET ACCENT EN DE UIT-
SPRAAK, VERKLARING VAN FIGUURLIJKE BETEKENISSEN, VAN ZEGSWIJZEN,
SPREEKWOORDEN, VOOR- EN ACHTERVOEGSELS; BEWIJSPLAATSEN UIT ONZE
DICHTERS EN PROZASCHRIJVERS EEN AANHANGSEL IN ZES AFDEELINGEN

DOOR

M. J. KOENEN.

ZEVENDE HERZIENE EN AANGEVULDE DRUK.

 PRIJS, gebonden f 2,50.

Voor al voor onze studeerende jongelui, voor wie Van Dale te omslachtig
en te duur is, is dit een uitnemend werk; het laat hen niet gauw in den
steek. Het heeft zijn weg gevonden. *N. Pr. Gr. Courant.*

Zonder twijfel zal dit nuttige en thans zoo uitgebreide boek — het aantal
bladzijden steeg van 678 tot 744 — zijn weg vinden bij studeerenden e. a.
Het Vaderland.

Het werk, dat met elken nieuwen druk steeds aan bruikbaarheid won
nadert met dezen zevenden druk zijn volkomenheid.

Wij bevelen het als een practisch woordenboek ten zeerste aan.

Kath. Onderwijzer.

Met bijzondere aanbeveling mag deze **zevende**, herziene en aangevulde
druk worden aangekondigd. Geen handwoordenboek, **tevens woorden-**
tolk, is ons bekend, dat naast dit zou kunnen gesteld worden. Geen onder-
wijzer, die leest en al wat leesbaar is, verklaren moet, kan dit werk missen,
dat de Woordenlijst overbodig maakt. *Chr. Schoolblad.*

Ik kan alleen herhalen, wat ik in den aanvang schreef, dat het een goed
bruikbaar boek is, dat ik gaarne aanbeveel. *Noord en Zuid.*

Er is een zee van verscheidenheid.

A. W. STELLWAGEN

De populariteit, welke uit den herhaalden herdruk spreekt, dankt het
zeker aan zijne gemakkelijke hanteerbaarheid, die aan de volledigheid geen
afbreuk doet en verder aan den **Woordentolk**, die tusschen de woorden-
lijst is doorvlochten. *N. Rotterd. Courant.*

UITGAVE VAN J. B. WOLTERS TE GRONINGEN.

Hoe is elke soort met den hoofdzin *verbonden*?

Ontleed (Zie, zoo noodig, TERWEY, § 185) den volgende[n] samengestelden zin:

Hopman Peter liet de beurs in Juliaans hand glijden met een spotachtigen blik, maar nauwelijks had deze haar gevat, toen hij haar over den wagen heen wierp in den vliet, waarlangs zij reden, terwijl hij uitriep: »Met dit geld zult gij althans geen moorder koopen voor Maurits.»

AB 60

UITGAVE VAN J. B. WOLTERS TE GRONINGEN.

VERKLAREND HANDWOORDENBOEK
DER
NEDERLANDSCHE TAAL,
(TEVENS WOORDENTOLK)

VOORAL TEN DIENSTE VAN HET ONDERWIJS,

RUIM 60 DUIZEND WOORDEN EN UITDRUKKINGEN OP ALLERLEI GEBIED,
EIGENE EN VREEMDE, MET AANDUIDING VAN HET ACCENT EN DE UIT-
SPRAAK, VERKLARING VAN FIGUURLIJKE BETEKENISSEN, VAN ZEGSWIJZEN,
SPREEKWOORDEN, VOOR- EN ACHTERVOEGSELS; BEWIJSPLAATSEN UIT ONZE
DICHTERS EN PROZASCHRIJVERS EEN AANHANGSEL IN ZES AFDEELINGEN

DOOR

M. J. KOENEN.

ZEVENDE HERZIENE EN AANGEVULDE DRUK.

 PRIJS, gebonden f 2,50.

Voor al voor onze studeerende jongelui, voor wie Van Dale te omslachtig en te duur is, is dit een uitnemend werk; het laat hen niet gauw in den steek. Het heeft zijn weg gevonden.
N. Pr. Gr. Courant.

Zonder twijfel zal dit nuttige en thans zoo uitgebreide boek — het aantal bladzijden steeg van 678 tot 744 — zijn weg vinden bij studeerenden e. a.
Het Vaderland.

Het werk, dat met elken nieuwen druk steeds aan bruikbaarheid won nadert met dezen zevenden druk zijn volkomenheid.

Wij bevelen het als een practisch woordenboek ten zeerste aan.

Kath. Onderwijzer.

Met bijzondere aanbeveling mag deze **zevende**, herziene en aangevulde druk worden aangekondigd. Geen handwoordenboek, **tevens woorden-tolk**, is zoo bekend, dat naast dit zou kunnen gesteld worden. Geen onderwijzer, die leest en al wat leesbaar is, verklaren moet, kan dit werk missen, dat de Woordenlijst overbodig maakt.
Chr. Schoolblad.

Ik kan alleen herhalen, wat ik in den aanvang schreef, dat het een goed bruikbaar boek is, dat ik gaarne aanbeveel.
Noord en Zuid.

Er is een zee van verscheidenheid.

A. W. STELLWAGEN

De populariteit, welke uit den herhaalden herdruk spreekt, dankt het zeker aan zijne gemakkelijke hanteerbaarheid, die aan de volledigheid geen afbreuk doet en verder aan den **Woordentolk**, die tusschen de woordenlijst is doorvlochten.
N. Rotterd. Courant.

UITGAVE VAN J. B. WOLTERS TE GRONINGEN.

UITGAVE VAN J. B. WOLTERS TE GRONINGEN.

NATUURLIJKE HISTORIE.

BEKNOPT LEERBOEK DER DIER- EN PLANTKUNDE VOORNAMELIJK
TEN DIENSTE VAN KWEK- EN NORMAALSCHOLEN,

DOOR

J. W. BOERMAN en K. M. KNIP.

DEEL I: DIERKUNDE. Met 3 gekleurde en 242
zwarte figuren in den tekst, tal van Vragen en
Opgaven en Register.

DEEL II: PLANTKUNDE. Met 219 figuren in den
tekst, tal van Vragen en Opgaven en Register.

Prijs per deel, gebonden . . . . f 1,75.

Dit nieuwe leerboek, voornamelijk voor kweek- en normaalscholen, mag er zijn, zoowel naar inhoud als naar vorm. De leerstof is gesplitst in 4 deelen, voor elk studiejaar een.

De 2e cursus is heel mooi en de uitvoerige behandeling der loof- en naaldbomen in den 3en cursus is bepaald een aanwinst.

Ook de ademhaling en de voeding kon niet uitvoeriger gegeven worden, zoolang de beginselen der scheikunde aan a.s. onderwijzers nog vreemd zijn.

Alles te zamen: mooie, prettige boeken, die de studie der Nat. Historie heel wat kunnen verbreedden.

Onze Vacatures.

De H.H. Boerman en Knip hebben een knap stuk werk geleverd! De practijk ligt er om zoo te zeggen „dik” op, en dat is op zich zelf reeds een warme aanbeveling. Men kan overal merken, dat dit werk is ontstaan en niet vertaald; vele belangwekkende mededeelingen worden gedaan, terwijl de vragen aan het eind van ieder § een uitstekend contrôle-middel zijn voor den leeraar om te weten of de les bestudeerd is.

Het Schoolblad.

’t Komt ons vóór, dat de schrijvers een werk hebben geleverd, dat succes zal hebben. Voor het onderwijs aan onze toekomstige onderwijzers staan ons goede werken ten dienste. Maar toch bieden deze handleidingen boven de meeste der tot dusver gebruikte enkele groote voordeelen. Allereerst de verdeling der leerstof in 4 cursussen, waarvan de laatste slechts zóoveel geeft, dat er ruimschoots tijd voor herhaling overblijft. Voorts de oordeelkundige verdeling der leerstof en de zeer goede opklimming, wat de moeilijkheden aangaat.

„De Christelijke Onderwijzer”.

Over het algemeen is de leerstof duidelijk behandeld en enkele vragen aan het eind van ieder hoofdstuk moeten de leerlingen opwekken tot zelfstandig denken.

Weekbl. v. Gymn. en M. O.

UITGAVE VAN J. B. WOLTERS TE GRONINGEN.

